

Розділові знаки у простому ускладненому реченні

Якщо у реченні є одна граматична основа, воно називається **простим**.

У реченні може бути і підмет, і присудок, тоді воно називається **двоскладним**, або головний член, співвідносний з підметом чи присудком — такі речення є **односкладними**.

Коли можна виявити дві та більше граматичні основи, речення є **складним**.

Просте речення може ускладнюватися:

- однорідними членами речення;
- звертанням;
- вставними словами (словосполученнями);
- відокремленими членами речення.

Розділові знаки у реченні з однорідними членами

Однорідними називають такі члени речення, які рівноправні між собою, стосуються того самого члена речення, виконують однакову синтаксичну функцію та відповідають на те саме питання.

Наприклад: У грі «Таємний Санта» кожен із друзів витагує з капелюха папірець з іменем, купує подарунки, а потім ховає їх у шкільній шафці.

Правила	Схеми
Між однорідними членами речення ставимо кому, якщо:	
• вони зв'язані без сполучника	0, 0, 0
• вони зв'язані протиставним сполучником (<i>а, але, та, зате, проте, однак, хоч, хоча</i>)	0, але 0
• вони зв'язані сполучником, який повторюється	0, і 0, і 0 і 0, і 0
• вони зв'язані парним сполучником (<i>не тільки... а й; як... так і; не так... як; хоч... але; не стільки... скільки</i>)	як 0, так і 0
Якщо однорідні члени речення зв'язані сполучниками в пари , то кому ставимо між цими парами	0 і 0, 0 і 0
НЕ ставимо ко́му:	
• між двома однорідними членами речення, якщо вони з'єднані одиничним сполучником <i>і (й), та (= і), чи, або</i>	0, 0 і 0 0 і 0
• між словами, які становлять фразеологізм : <i>і сміх і гріх, ні світ ні зоря, і так і сяк, ні туди ні сюди</i> тощо	

Якщо є **узагальнювальне слово**, то ставимо:

двокрапку	тире	двокрапку й тире
△ : 0, 0, 0	0, 0, 0 – △	△ : 0, 0, 0 – ...

(Схема з підручника «Українська мова, 9 клас» Заболотний В., Заболотний О.)

Розділові знаки у реченнях зі звертанням

Звертання — це слово або словосполучення, що називає особу чи неживий предмет, до якого звертається мовець.

Види звертань за будовою	
Непоширені (виражені одним словом) <i>І шлях святинь твоїх, Славуто, тернами весь позаростав!</i> (М. Філянський).	Поширені (виражені кількома словами) <i>Запалай, мій вознику крилатий, полум'ям привітним і незлим</i> (А. Малишко).

(Схема з підручника «Українська мова, 8 клас» Заболотний В., Заболотний О.)

Звертання на письмі завжди виділяють комами.

Якщо зі звертання починається речення — кома стоїть після самого звертання, якщо воно розташоване в кінці речення — кома передує звертання, а якщо всередині речення — виділяємо звертання комами з обох боків.

Наприклад: **Чарлі**, послухай, Бред не хоче, щоб хтось дізнався про те, що трапалося на вечірці. Послухай, **Чарлі**, Бред не хоче, щоб хтось дізнався про те, що трапалося на вечірці.

Бред не хоче, щоб хтось дізнався про те, що трапалося на вечірці, **Чарлі**.

Розділові знаки у реченнях зі вставними словами

Вставні слова та словосполученнями виражають особисте ставлення мовця до сказаного, вказують на джерело повідомлення, пов'язують елементи висловлювання.

Вставні конструкції не є членами речення, тож якщо їх забрати, то зміст сказаного суттєво не зміниться.

На письмі ми обов'язково виділяємо їх комами: на початку та в кінці речення ставимо кому з одного боку, а всередині — з обох боків.

Наприклад: Перед тим, як піти з вечірки, Сем, **безперечно**, поставила для мене кілька своїх улюблених пісень.

Завжди вставні	Не бувають вставними
<i>отже мабуть по-перше по-друге щоправда а втім</i>	<i>адже навіть принаймні усе-таки начебто нібито</i>

(схема з підручника «Українська мова, 9 клас», Авраменко О.)

Розділові знаки у реченнях з відокремленими членами

Означення відокремлюємо, якщо:

- ✓ означення стосується **особового займенника**;
- ✓ означення **відділене** від означуваного слова іншими членами речення;
- ✓ **поширене** означення (*дієприкметниковий* чи *прикметниковий зворот*) стоїть **після** означуваного слова;
- ✓ означення має додаткове **обставинне значення** (умови, причини та ін.);
- ✓ два і більше одиничних означень стоять **після** означуваного слова, перед яким уже є залежне від нього означення

НАПРИКЛАД: 1. У лісі бродив туман, підзолочений сонячним промінням (Гр. Тютюнник). 2. Стояла темна ніч, холодна, вітряна... (Є. Гуцало).

Прикладку відокремлюємо, якщо:

- ✓ прикладка стосується **особового займенника**;
- ✓ прикладка **поширена** і стоїть **після** означуваного іменника;
- ✓ одинична прикладка стоїть **після** означуваного слова й має додаткове **самостійне значення**;
- ✓ прикладка приєднується до означуваного іменника словами *тобто*, *на ім'я*, або (=тобто), *наприклад*, *чи* (=тобто), *навіть*, *як-от* та ін.;
- ✓ прикладка приєднується до означуваного слова за допомогою сполучника **як** і має додатковий відтінок **причини**

НАПРИКЛАД: 1. У Сквирі лікар був, на прізвище Рушилов (М. Рильський). 2. Завершенням їхньої подорожі була Нова Каховка – славетне молоде місто (Олесь Гончар).

Обставину відокремлюємо, якщо:

- ✓ обставина виражена дієприслівником або дієприслівниковим зворотом (крім випадків, зазначених нижче);
- ✓ обставина виражена іменником з прийменниками *незважаючи на*, *закінчуючи*, *починаючи з* (з прийменниками *у зв'язку з*, *згідно з*, *відповідно до*, *всупереч* – за бажання автора)

Обставину НЕ відокремлюємо, якщо:

- ✓ обставина виражена одиничним дієприслівником, що означає **спосіб дії**;
- ✓ обставина виражена дієприслівниковим зворотом **фразеологічного** типу;
- ✓ обставина виражена дієприслівниковим зворотом, на початку якого стоїть підсилювальна **частка і (й)**;
- ✓ обставина, виражена зворотом, поєднується з іншою однорідною невідокремленою обставиною єднальним сполучником;
- ✓ обставина виражена дієприслівником зі словом **який** у складі частини складного речення

НАПРИКЛАД: 1. І я, заплакавши, назад поїхав знову на чужину (Т. Шевченко). 2. Підеш собі зажурившись гаєм по долині (Т. Шевченко).

Додаток відокремлюємо, якщо:

- ✓ додаток виражено іменником з прийменниками *крім*, *окрім*, *окрім*, *замість*, *за винятком*, *зокрема*, *особливо*, *на відміну від* та ін.

НАПРИКЛАД: На світі все знайдеш, крім рідної матері (Нар. тв.).

(Схема з підручника «Українська мова, 9 клас» Заболотний В., Заболотний О.)

Завдання

1. Подумайте, про що вам хотілося б попросити батьків: купити нові навушники, наприклад, чи піти всією родиною на прогулянку. Напишіть коротке звернення до батьків зі своїм проханням. Аргументуйте свою думку, використовуючи звертання та вставні слова. Простежте, щоб у тексті всі звертання і вставні слова були виділені комами.

2. Згадайте, як минає ваш ранок у будні й вихідні. Опишіть свої ранкові справи, використовуючи дієприслівникові та дієприкметникові звороти. Наприклад:

Уранці я прокидаюся і встаю з ліжка. Потім роблю зарядку — десять присідань і двадцять відтискань від підлоги. Далі йду на кухню, де тато вже приготував сніданок.

Уранці я прокидаюся. **Вставши з ліжка**, починаю робити зарядку — десять присідань і двадцять відтискань від підлоги. Зробивши зарядку, йду на кухню їсти сніданок, **приготований татом**.

Що ще почитати й подивитися?

Просте ускладнене речення, «Лайфхаки з української мови»

(Частина 1) URL: youtu.be/zfwsEFIDP8k.

(Частина 2) URL: youtu.be/v6er7DfgHjY.

Повторення про засоби ускладнення простого речення, «Всеукраїнська школа онлайн» URL: youtu.be/b19taXXYJF0.